

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Кафедра правового забезпечення підприємницької діяльності
та фінансової безпеки
Факультет № 6

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни «Гроші і кредит»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
072 Фінанси, банківська справа та страхування
(Фінансова безпека та фінансові розслідування)

за темою 11 – Форми, види і роль кредиту

Харків
2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 р. № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 29.08.2023 р. № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних,
соціально-економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 р. № 7

Розглянуто на засіданні кафедри правового забезпечення підприємницької діяльності та фінансової безпеки факультету № 6 протокол від 29.08.2023 р. № 7

Розробники: доцент кафедри правового забезпечення підприємницької діяльності та фінансової безпеки факультету № 6 ХНУВС, к.е.н., доцент Фомін Г.Ф. проф. Чорна А.М.

Рецензенти:

доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н.Карізіна, д.ю.н., доцент Солошкіна І.В.;
завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, к.е.н., доцент Ткаченко С.М.

ТЕМА 11. ФОРМИ, ВИДИ І РОЛЬ КРЕДИТУ

План лекції:

- 1. Форми та види кредиту.**
- 2. Принципи кредитування.**
- 3. Роль кредиту в економіці країни.**

Рекомендована література:

Основна література

1. Алексеев І. В., Колісник М.К. Гроші та кредит: навч. посіб. Київ: Знання, 2009. 254 с.
2. Аранчій В. І., Бойко Л. М., Черненко Л. В. Гроші та кредит: навч. посіб. Львів: Магнолія 2006, 2018. 362 с.
3. Бандурка О.М., Глущенко В.В., Глущенко А.С. Гроші та кредит: підручник, 2-ге вид., доп. і перероб. Львів: Магнолія 2006, 2014. 368 с.
4. Гроші та кредит: підручник / С.К. Реверчук, В.І. Грушко, Л.І. Дмитриченко та ін.; за ред. С.К. Реверчука. Київ: Знання, 2011. 382 с.
5. Гроші та кредит: навчальний посібник /О.Л. Шелест ... та ін. ; за ред О.Л. Шелеста. Харків: О.В. Бровін, 2014. 267 с.
6. Гроші та кредит : підручник / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 892 с.
7. Ільчук П. Г. Гроші та кредит: підручник. Львів: Сорока, 2016. 410 с.
8. Коваленко Д. І. Гроші та кредит: теорія і практика: навч. посібник. 3-є видання. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 352 с.
9. Наумов А. Ф. Гроші та кредит : в Україні і міжнародній економіці (теорія, практика): навчальний посібник. Миколаїв : В.Д. Швець, 2013. 295 с.
10. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 7.12.2000 р. № 2121-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
11. Про заставу : Закон України № 2654-XII від 2.10.1992 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>
12. Про затвердження Положення про валютний нагляд: Постанова Правління НБУ від 03.01.2019 № 13 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013500-19#n163>
13. Про затвердження Положення про ліцензування банків: Постанова Правління НБУ від 22.12.2018 № 149 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18>
14. Про Національний банк України: Закон України від 20.05. 1999 г. № 679 – XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
15. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>
16. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
17. Тимохова Г. Б. Фінанси, гроші та кредит: навчальний посібник для студентів ВНЗ. Київ: Кондор, 2019. 592 с.
18. Щетинін А.І. Гроші та кредит : підручник. вид. 3-тє, перероб. та доп. Київ:

Центр учб. літ., 2008. 430 с.

Допоміжна література

1. Вовчак О. Д., Бучко І. Є., Костак З. Р. Гроші та кредит: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 424 с.
2. Гроші та кредит : підручник / П.Г. Ільчук, О.О. Коць, І.Ю. Кондрат, Н.Б. Ярошевич. Львів: Видавець ПП Сорока Т.Б., 2016. 412с.
3. Гроші та кредит: підручник / за ред. С.К. Реверчука. Київ: Знання, 2011. 382 с.
4. Гроші та кредит: навч. посіб. / М.І. Крупка, М.С. Мрочко, Б.М. Вишивана, І.М. Крупка, О.В. Остафіль та ін.; ред.: М. І Крупка; Львів. нац. ун-т ім.І.Франка. Львів, 2010. 406 с.
5. Гроші і кредит: в схемах та таблицях : навчальний посібник / К.Ф. Черкашина, Л.Ю. Сисоєва. Київ ЦП «КОМПРИНТ», 2013. 214 с.
6. Гроші та кредит: навч. посібник / І.В. Алексєєв, М.К. Бондарчук. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. 216 с.
7. Гроші та кредит: навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / Т.О. Ставерська, І.Л. Шевчук, І.С. Андрющенко. Харків: Видавець Іванченко І.С., 2015. 88 с.
8. Коваленко Д. І. Гроші та кредит: теорія і практика: навч. посібник: 3-тє вид. допов. та перероб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 352 с.
9. Кредитування: теорія і практика: навч. посібник. Київ: Знання, КОО, 2010. 215 с.
10. Мицак О. В., Сороківська М. В. Фінанси, гроші та кредит: методичні вказівки і завдання до семінарських та практичних занять, самостійної роботи, тестові завдання. Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2016.139 с.
11. Стахорська С. І. Тестові та практичні завдання з навчальної дисципліни «Гроші та кредит». Харків: ХНЕУ, 2013. 67 с.

Інтернет ресурси

1. Національний банк України: <http://www.bank.gov.ua>
2. Рада національної безпеки і оборони України: <http://www.rnbo.gov.ua/>
3. Урядовий портал: <http://www.kmu.gov.ua>
4. Державний комітет статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Державна фіскальна служба України: <http://sfs.gov.ua/>
6. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України: <http://www.me.gov.ua>
7. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>

Текст лекції:

1. Форми та види кредиту

Залежно від форми, в якій кошти передаються в борг кредитором позичальнику, розрізняють дві форми кредиту: товарну і грошову.

Товарна і грошова форми кредиту є рівноправними та рівнозначними, по суті, двома проявами вартісної форми кредиту. Вони внутрішньо взаємопов'язані і доповнюють одна одну: позички, надані в товарній формі, можуть погашатися в грошовій, і навпаки.

У *товарній формі* кредит надається у разі продажу товарів з відстрочкою платежу (*комерційний кредит*), при оренді майна (у тому числі *лізинг*), наданні речей чи приладів у прокат, погашенні міждержавних боргів поставками товарів тощо (табл. 1).

Як правило, у *грошовій формі* надають свої позички банки, міжнародні фінансово-кредитні установи, уряди та ін. Широко використовує грошову форму кредиту населення – при розміщенні заощаджень у банківські депозити, одержанні позичок у банках тощо. Грошова форма має найширшу сферу застосування, що зумовлено переважно грошовою формою сучасної економіки та перерозподільним призначенням самого кредиту (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація форм та видів кредиту

Форми кредитування	Товарна	Грошова
<i>Види кредиту</i>	<ul style="list-style-type: none"> – комерційний кредит; – споживчий; – лізинговий; – надання послуг населенню в кредит 	<ul style="list-style-type: none"> – банківський кредит; – споживчий фінансовий кредит; – міжгосподарський кредит; – державний кредит; – міжнародний кредит.

У товарній формі кредитні відносини виникають між продавцями і покупцями, коли останні одержують товари чи послуги з відстрочкою платежу.

Комерційний кредит надається постачальником товару покупцеві у вигляді відстрочки платежу за відвантажений товар. Потреба в ньому виникає тоді, коли підприємство-товаровиробник прагне реалізувати вироблений товар, але у покупця в цей момент немає грошей для його придбання. У таких випадках товар може бути добровільно переданий постачальником покупцеві на кредитній основі. Ця передача може оформлятися векселем (борговим зобов'язанням).

Споживчий кредит надається торговельною організацією, що продає населенню товар з відстрочкою платежу.

Лізинговий кредит – надання позичальникові дорогих основних фондів: будинків, споруд, обладнання, комп'ютерної техніки, транспортних засобів та ін. у кредит на умовах оренди.

Надання послуг населенню в кредит є ще одним видом товарної форми кредитування і являє собою механізм надання послуг без попередньої оплати їх вартості. Остаточний розрахунок здійснюється за фактом отримання послуг споживачем, наприклад комунальних.

В умовах ринкової економіки типовим є грошовий кредит. У грошовій формі здійснюється рух основної частини позичкового фонду країни, тому й переважна більшість позичок надається й погашається грошима.

Грошова форма кредитування – це надання кредитором позичальникові певної суми грошових коштів у тимчасове користування на кредитній основі.

Види кредиту можна класифікувати за різними критеріями (рис. 1).

Залежно від суб'єктів кредитних відносин, їх організації та цільового призначення позичок кредит, що надається у грошовій формі поділяється на ряд видів:

- внутрішньоекономічний, або національний. До якого відносяться;
 - банківський кредит;
 - споживчий фінансовий кредит;
 - міжгосподарський кредит;
 - державний кредит;
- зовнішньоекономічний, або міжнародний.

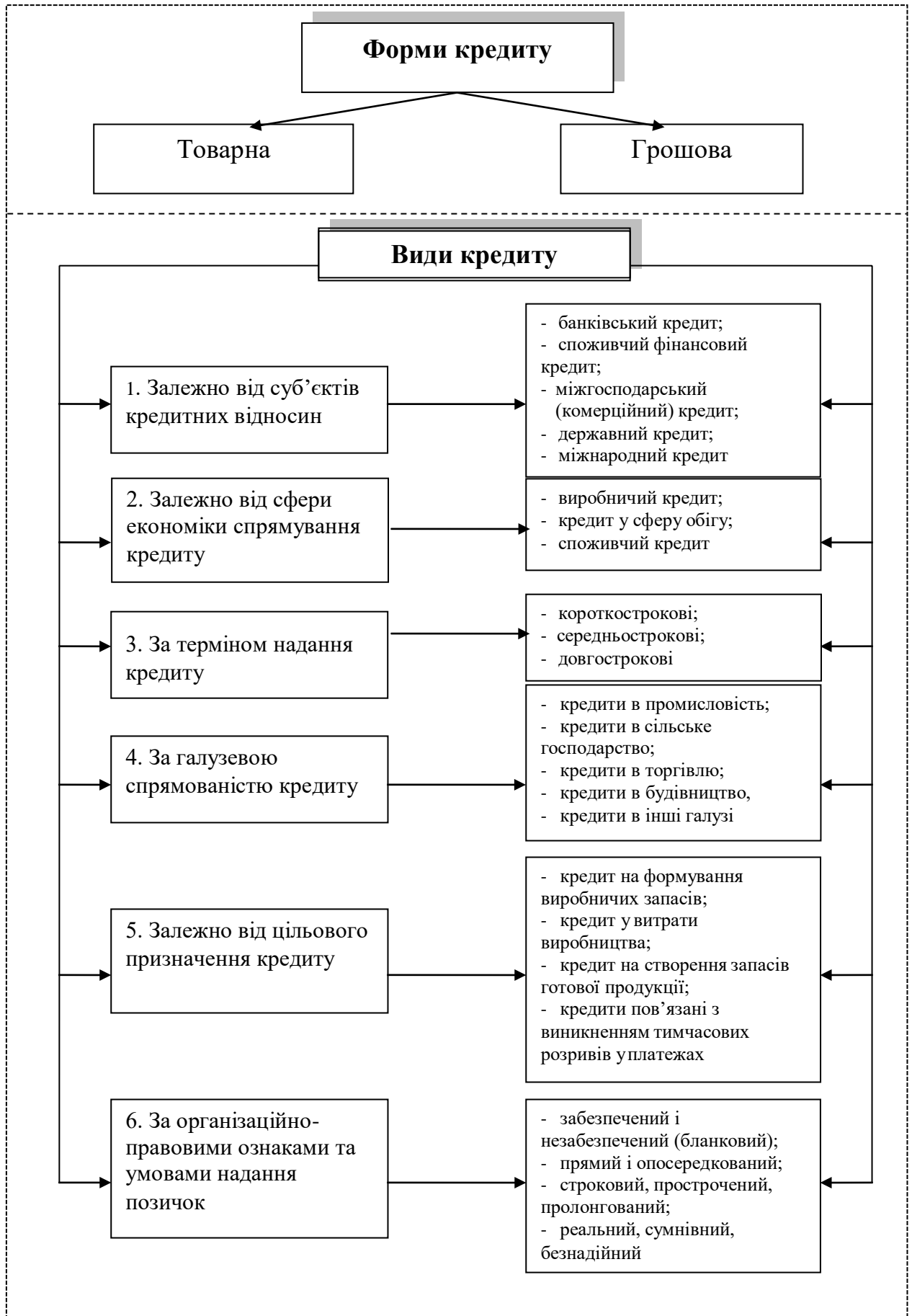

Рис. 1 – Класифікація форм та видів кредиту

Банківський кредит – це провідний вид кредитування при якому банки та інші фінансово-кредитні установи надають у тимчасове користування грошові кошти своїм клієнтам або самі отримують їх. Саме вони акумулюють переважну частину кредитних ресурсів і надають їх у позички. Таким чином, банківський кредит – це двосторонній рух грошових коштів на засадах повернення.

Мобілізовані банками ресурси як частина позичкового фонду країни спрямовуються на три укрупнені об'єкти кредитування:

- формування основних коштів суб'єктів господарювання та інвестиційні цілі.
- формування їх оборотних коштів.
- споживчі цілі.

Кредит на формування оборотних коштів може мати як інвестиційний (довгостроковий) характер, коли він потрібний на тривалий строк для первісного їх формування новими підприємствами чи підприємствами, які розширюють свою діяльність, так і короткостроковий.

За строками користування кредити розрізняють на:

- *короткострокові* – до 1 року (та найкороткостроковіші – до 3 місяців, тижневі, одноденні);
- *середньострокові* – від 1 до 5 років;
- *довгострокові* – більше ніж 5 років.

Залежно від цілей, на які необхідний *короткостроковий кредит*, він поділяється на: плановий, розрахунковий, на тимчасові потреби, платіжний.

За порядком надання:

- прямий;
- опосередкований.

По характеру забезпеченості:

- забезпечений товарно-матеріальними цінностями;
- незабезпечений (бланковий).

За сферами спрямування:

- у сферу виробництва;
- у сферу обігу;
- у сферу споживання.

Споживчий фінансовий кредит – є різновидом банківського кредиту – це надання банками чи іншими кредитними установами коштів фізичним особам на споживчі цілі (купівля споживчих товарів).

Міжгосподарський кредит – це економічні відносини між двома господарськими суб'єктами з приводу надання грошових коштів у тимчасове користування одним з них іншому.

У деяких господарських ситуаціях одне підприємство може надати кредит іншому, коли воно має певний інтерес щодо діяльності свого партнера. Прикладом може бути кредит під організацію виробництва необхідної кредитором продукції, або у вигляді авансу (здатку) в рахунок вартості замовленої для виробництва продукції.

Дебіторсько-кредиторська заборгованість також є одним з видів

міжгосподарського кредиту. Він має місце між суб'єктами господарської діяльності, але не на добровільних засадах. Причиною виникнення дебіторсько-кредиторської заборгованості є розрив у часі між передачею грошей та товару, оскільки рух вартості в натурально-речовій та грошовій формах не збігається. Коли ж ця заборгованість стає простроченою, виникає гірший із видів кредиту.

Державний кредит – це економічні відносини, що виникають між державою та фізичними чи юридичними особами при яких держава найчастіше виступає у ролі позичальника, але може виступати й кредитором, й гарантом за деякими видами фінансово-кредитних операцій з приводу мобілізації додаткових грошових коштів на кредитній основі.

За своєю економічною суттю державний кредит – це форма вторинного перерозподілу ВВП. Його джерелом є вільні кошти населення, підприємств і організацій.

Метою запозичення коштів може бути:

- покриття бюджетного дефіциту;
- регулювання грошового обігу;
- залучення коштів для інвестиційних програм тощо.

Тобто державний кредит безпосередньо пов'язаний з бюджетним дефіцитом, будучи джерелом його покриття. В окремих випадках за його допомогою можуть мобілізуватися кошти у фонди цільового призначення чи під цільові проекти. Крім того, до системи державного кредиту належать позики, що надаються під державні гарантії або на поповнення валютних резервів центрального банку від Міжнародного валютного фонду та інших міжнародних фінансово-кредитних установ.

У кредитних відносинах беруть участь кредитор і позичальник як юридично самостійні суб'єкти. При цьому в ролі позичальника звичайно виступає держава. З боку держави суб'єктами кредитних відносин можуть бути:

- Кабінет Міністрів України;
- органи влади Автономної Республіки Крим;
- органи місцевого самоврядування;
- Міністерство фінансів України (зокрема в особі Державного Казначейства);
- Національний банк України.

З іншого боку у державно-кредитні відносини в ролі кредиторів вступають громадяни та господарюючи суб'єкти (банки, страхові компанії, акціонерні товариства), які надають кредит державі під певні державні зобов'язання.

Надання державі кредиту з боку юридичних і фізичних осіб здійснюється шляхом купівлі останніми облігацій державних позик та інших цінних паперів, які випускає держава.

В якості забезпечення державного кредиту виступає усе майно, що знаходиться у власності держави, але обсяг застави в кредитній угоді між державою й підприємствами та населенням не вказується.

Державний кредит може набувати таких видів:

- *внутрішній*, коли держава запозичує кошти у підприємств й населення власної країни;
- *зовнішній*, коли держава робить запозичення на міжнародному рівні.

Державні запозичення є основною формою державного кредиту, коли держава виступає у якості позичальника. Для них характерним є те, що тимчасово вільні грошові кошти населення та господарюючих суб'єктів залучаються до фінансування загальнодержавних потреб шляхом випуску й реалізації державних цінних паперів.

Оформлення державних запозичень в Україні в основному здійснюється за допомогою двох видів цінних паперів – облігацій та казначейських зобов'язань (векселів).

Облігація (від лат. obligatio – зобов'язання) – найбільш поширений вид цінних паперів, являє собою боргове зобов'язання держави, за яким у встановлені строки повертається борг і сплачується дохід у формі процента чи виграшу. Вони можуть бути знеособленими (на покриття бюджетного дефіциту) і цільовими (під конкретні проекти).

Облігація має номінальну вартість – зазначену на неї суму боргу – й курсову (ринкову) ціну, за якою вона продається і перепродається залежно від її дохідності, надійності й ліквідності. Різниця між ринковою ціною та номінальною вартістю облігації становить курсову різницю.

Облігації позик, що містяться у портфелях державних кредиторів, є ліквідними активами. Кредитор може в будь-який час повернути облігації, тобто продати їх державі через систему Ощадбанку, й одержати відповідну суму готівкою, та й самі облігації можуть бути платіжним засобом.

Казначейські зобов'язання (векселі) мають характер боргового зобов'язання, спрямованого тільки на покриття бюджетного дефіциту. Тобто, на відміну від облігацій, кошти від продажу яких спрямовуються на поповнення бюджетного фонду, позабюджетних фондів або на спеціально оговорені цілі, кошти від реалізації казначейських зобов'язань держави спрямовуються тільки на поповнення бюджету. Вони підлягають реалізації тільки серед населення. Виплата доходу здійснюється у формі процентів чи на дисконтній основі.

Казначейськими зобов'язаннями, як правило, оформлюються короткострокові позики (іноді середньострокові – казначейські ноти), облігаціями – середньо- та довгострокові позики.

Другою формою внутрішнього державного кредиту є **мобілізація частини вкладів населення до державних запозичень через систему Ощадного банку**, якщо банк належить до розряду державних установ. Залучені кошти спрямовуються в дохідну частину бюджету. Однак, як правило, ощадні банки незалежно від форми власності діють на комерційних засадах і залучені кошти населення формують їхні кредитні ресурси, тому вилучення частини цих коштів на користь держави може негативно відбитися на фінансових результатах їх діяльності.

На відміну від першої форми державного кредиту – державних запозичень – коли фізичні та юридичні особи купують цінні папери за рахунок власних тимчасово вільних грошових коштів, Ощадбанк надає державі кошти в кредит

за рахунок залучених коштів без відома дійсного власника (населення). Аналогічно діють й комерційні банки, коли надають кредити своїм клієнтам. Крім того, частина ресурсів Ощадбанку може спрямовуватися на придбання державних цінних паперів.

Наступною формою внутрішнього державного кредиту є **запозичення коштів загальнодержавного позичкового фонду**. Вона характеризується тим, що державні кредитні установи передають частину кредитних ресурсів на покриття видатків уряду (без купівлі державних цінних паперів).

Окрім перелічених вище форм державного кредиту, який відбувається на основі державних запозичень у вигляді державних позик, існують ще дві форми, які відображають відносини фінансової допомоги з боку держави.

Казначейські позики як форма внутрішнього державного кредиту виражають відносини надання фінансової допомоги господарюючим суб'єктам з боку органів державної влади і управління за рахунок бюджетних коштів на умовах зворотності, строковості і платності. *Тобто у цьому випадку держава виступає як кредитор.*

У сучасних умовах ця форма державного кредиту активно не використовується, але життя все більш настійливо потребує відродження цього механізму. Держава не несе відповідальності за фінансові результати діяльності суб'єктів господарювання, але може оказати фінансову допомогу тим підприємствам, у стабільній роботі яких вона зацікавлена.

Відносини по лінії казначейських позик не є аналогом банківського кредитування, оскільки на відміну від банків держава оказує фінансову допомогу на пільгових умовах по строках і нормі проценту, а також не має комерційних цілей, а є засобом підтримки важливих для економіки суб'єктів господарювання.

Якщо уряд гарантує безумовне погашення запозичень та виплату процентів за позиками, зробленими нижчестоящими органами влади і управління або окремими господарюючими суб'єктами, то мова йде про умовний державний кредит – **гарантовані запозичення**. *У цьому випадку держава виступає у ролі гаранта.* За гарантованими запозиченнями уряд несе реальну фінансову відповідальність тільки в разі неплатоспроможності платника.

Міжнародний державний кредит представляє сукупність відносин, в яких держава виступає на світовому фінансовому ринку як у ролі позичальника, так і в ролі кредитора. Ці відносини набувають форми **державних зовнішніх запозичень**.

Зовнішні запозичення здійснюються на тих самих умовах, що й внутрішні, тобто на умовах зворотності, строковості й платності. Їх надання або погашення відбувається за рахунок бюджетних коштів або спеціальних урядових фондів.

Суми отриманих зовнішніх позик з нарахованими процентами за ними включаються до державного боргу країни.

Міжнародний кредит – це економічні відносини, що виникають між державами, між державами, міжнародними кредитними інститутами,

іноземними комерційними банками та окремими корпораціями з метою передання валютних, кредитних або товарних ресурсів за умов повернення їх у визначені строки з винагородою.

Суб'єктами міжнародного кредиту виступають приватні фірми, акціонерні комерційні банки, інколи брокери, посередники, уряди, регіональні міжнародні банки розвитку, міжнародні фінансові інститути.

Різноманітність форм та видів міжнародного кредиту у найбільш загальних рисах можна класифікувати за кількома головними ознаками, які характеризують окремі сторони кредитних відносин.

За джерелами розрізняють *внутрішнє, зовнішнє кредитування та фінансування зовнішньої торгівлі*. Ці види кредиту тісно пов'язані між собою та обслуговують усі стадії руху товарів від експортера до імпортера: заготівлю або виробництво експортного товару, перебування його в дорозі та на складі, в тому числі й за кордоном, а також використання товару імпортером у процесі виробництва та споживання. Чим ближчий товар до реалізації, тим сприятливіші для боржника умови кредитування.

Залежно від суб'єктів кредитних відносин, розрізняють такі *види міжнародного кредиту*:

- міжнародний кредит між фірмами різних країн як різновид комерційного кредиту;
- банківський кредит у міжнародній торгівлі;
- брокерський кредит як проміжна форма між фірмовими та банківськими кредитами;
- міждержавні (міжурядові) кредити, включаючи змішані (надання допомоги у вигляді урядових субсидій);
- кредити регіональних банків розвитку, кредити міжнародних кредитних та валютно-фінансових організацій.

За призначенням міжнародний кредит поділяється на:

- *комерційний* – це первинна форма кредиту, в тому числі в зовнішній торгівлі, що називається також фірмовим кредитом або кредитом постачальникам, де позикова операція поєднана з купівлею-продажем товару, а рух позичкового капіталу – з рухом товарного капіталу;
- *фінансовий* – це надання коштів у грошово-валютній формі: облігаційні позики, що розміщуються на міжнародному та національному ринках позикового капіталу за допомогою банків, можуть надаватись у валютах країни-кредитора та країни-боржника, а також у валюті третіх країн. Використовується на будь-які цілі (прямі капіталовкладення, будівництво інвестиційних об'єктів, придбання цінних паперів, погашення зовнішньої заборгованості, валютну інтервенцію тощо);
- *«проміжний»* – призначений для обслуговування змішаних форм вивозу капіталу, товарів та послуг, наприклад у вигляді підрядних робіт (інжиніринг).

Залежно від того, хто виступає кредитором, розрізняють такі *види міжнародного кредиту*:

- приватні;

- урядові;
- кредити міжнародних і регіональних організацій;
- змішані.

Приватні кредити надаються приватними фірмами та банками і, в свою чергу, поділяються на фірмові та банківські.

Урядові кредити надають урядові кредитні установи.

Кредити міжнародних і регіональних організацій можуть бути надані переважно через Міжнародний валютний фонд, структури Світового банку, Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР), регіональні банки розвитку країн «третього світу» та інші кредитно-фінансові інститути. Причому МВФ та СБ виступають не лише як великі кредитори, а й як координатори міжнародного кредиту.

Змішані кредити – це кредити, в яких беруть участь приватні підприємства, компанії і відповідні державні органи.

За видами міжнародний кредит поділяється на:

- *товарний*, який основні експортери надають своїм покупцям;
- *валютний*, який банки надають у грошовій формі (у деяких випадках валютний кредит виступає однією з умов коопераційної угоди з постачання устаткування та використовується для кредитування місцевих витрат на будівництво об'єкта на базі імпортного устаткування).

За валютою позики розрізняють міжнародні кредити, які надаються або погашаються:

- у валюті країни-позичальника;
- у валюті країни-кредитора;
- у валюті третьої країни або в міжнародній розрахунковій одиниці (наприклад, СДР).

Останнім часом можна спостерігати зростання обсягів активних операцій за довгостроковим та середньостроковим єврокредитуванням з використанням міжнародних розрахункових одиниць. Необхідно підкреслити, що надання кредиту у будь-якій розрахунковій одиниці є, по суті, прихованим страхуванням наданого кредиту від можливих втрат капіталу та доходу у випадку різких коливань валютних курсів.

За своїм цільовим призначенням міжнародні кредити поділяють на *виробничі і невиробничі*.

До *виробничих кредитів* належать кредити, призначені для розвитку економіки країни, що їх одержує: для закупівлі промислового обладнання, матеріалів, ліцензій, ноу-хау, оплати виробничих послуг, забезпечення внутрішньо торговельних операцій та інших господарських потреб.

Невиробничі кредити використовують для утримання державного апарату, армії, закупівлі зброї, погашення зовнішньої заборгованості за раніше одержаними кредитами тощо.

За способом погашення кредити поділяються на:

- *пропорційні* (погашення кредиту здійснюється рівними частками протягом певного терміну);
- *прогресивні* (суми погашення нарастають);

– *одночасні* (погашення кредиту здійснюється в один визначений строк).

Міжнародний кредит виконує ряд важливих функцій:

- стимулює експорт товарів та послуг;
- створює сприятливі умови для розширення приватних іноземних інвестицій;
- служить важливим знаряддям одержання прибутку у вигляді відсотків від країн-боржників;
- сприяє розвитку міждержавних господарських зв'язків та поглибленню процесів міжнародної економічної інтеграції.

2. Принципи кредитування

Процес кредитування передбачає безумовне додержання принципів кредитування. ***Принципи кредитування*** – це основні положення кредитного механізму, що визначають сам процес кредитування.

1 Принцип цільового характеру кредитування припускає вкладення позичкових коштів у конкретні господарчі процеси, на чітко визначені цілі, операції, техніко-економічна експертиза яких свідчить про їх достатню дохідність із урахуванням економічної кон'юнктури і ризиків у конкретній галузі народного господарства та тенденцій розвитку ринку. Залежно від цілей розрізняють:

- 1) кредит для фінансування оборотного капіталу;
- 2) кредит для фінансування основного капіталу;
- 3) кредит для фінансування торговельно-посередницьких операцій.

2 Принцип терміновості (строковості) означає, що кожна позичка видається тільки на певний строк, установлюваний за взаємною згодою між позичальником і кредитором. Якщо кредит повернутий вчасно, то це свідчить про успішну господарську діяльність позичальника. Крім того, від дотримання принципу терміновості залежить можливість банку надавати нові кредити, оскільки одним із джерел кредитування є повернуті позички.

Дотримання цього принципу відкриває кожному позичальнику можливість для отримання нових банківських кредитів, а також дає змогу уникнути сплати банку підвищених відсотків за несвоєчасне погашення суми позики. Якщо позичальник порушує строки погашення, то банк застосовує до нього штрафні санкції і може відмовити в повторній видачі кредиту.

3 Принцип поверненості (зворотності) позиченої вартості кредиту означає, що позичальник повинен повернути кредиту весь обсяг одержаної в позичку вартості. Цей принцип впливає з попереднього – строковості кредиту.

Цей принцип кредиту впливає з його сутності як самостійної економічної категорії, пов'язаної з акумуляцією і перерозподілом тимчасово вільних коштів. Передумовою повернення кредиту є або кругообіг основного та оборотного капіталу або одержання доходів позичальником. Якщо надана вартість кредиту не повертається, то кредит втрачає свою економічну сутність. Він перетворюється або на дарунок або на субсидію. Кредитні

відносини припиняють свої дії й у силу вступають фінансові відносини.

4 Принцип платності означає, що позичальник повинен повернути кредиту (банку) не тільки основну суму кредиту, а й сплатити додаткові кошти у формі відсотка як визначену плату за користування кредитом.

Використання принципу платності за кредитні ресурси дозволяє банкам стежити за господарською діяльністю підприємств і активно впливати на неї. Низький рівень процентних ставок не сприяє ефективному використанню кредиту, більш того, викликає підвищений попит на нього і дуже часто кредити бралися на одні цілі, а використовувалися на інші. А занадто висока плата за кредит не дозволяє господарським суб'єктам скористатися кредитом.

Розмір відсоткової ставки за користування кредитом встановлюється установою банку самостійно, залежно від вартості кредитних ресурсів, характеру наданого забезпечення і розміру витрат для утримання заходу, що кредитується, попиту та пропозиції на кредитному ринку в конкретному регіоні та інших факторів з таким розрахунком, щоб сума одержаних від позичальника відсотків покривала витрати банку у залученні коштів, необхідних для надання кредиту, витрати на ведення банківських справ і забезпечувала одержання доходу банку.

5 Принцип забезпеченості кредиту означає наявність у позичальника юридично оформлених документів, що гарантують своєчасне повернення кредиту у визначені строки.

Забезпеченням кредиту можуть бути майно (нерухоме, рухоме, цінні папери, валютні цінності), що приймаються у заставу, а також зобов'язання третьої особи погасити борг кредиту (гарантії, поручительства). Розмір майнового забезпечення, як правило, встановлюється на рівні, що перевищує розмір позички, на випадок зниження ринкової ціни застави.

Принцип забезпеченості відіграє важливу роль у захисті від кредитних ризиків.

3. Роль кредиту в економіці країни

Виконання кредитом цих функцій дозволяє йому відігравати багатогранну **роль в економіці країни**, а саме:

1. Кредит забезпечує безперервність процесів розширеного відтворення, за його допомогою можна подолати сезонність виробництва, підвищити інтенсифікацію виробництва, оскільки одержання кредиту сприяє збільшенню виробництва.

2. За допомогою кредиту центральний банк має можливість впливати на пропозицію грошей.

3. Кредит виступає знаряддям проведення антиінфляційної політики держави.

4. Кредит створює сприятливі умови для підтримки та середнього бізнесу, особливо під час відкриття нових підприємств та їх подальшого становлення,

5. Застосування державного кредиту дає змогу вирішити проблему покриття дефіциту державного бюджету.

6. Кредит сприяє впровадженню нових технологій.

7. За допомогою кредиту здійснюється регулювання ринкової кон'юнктури, пропорційний розвиток галузей, розробка та впровадження соціальних програм, прискорення НТП, розвиток наукомістких виробництв і т. п.

8. Важливу роль кредит відіграє у створенні сприятливих умов для налагодження міжнародних зовнішньоекономічних зв'язків.